

Riba András László–Szekér Nóra: Dokumentumok a Magyar Demokrata Fórum korai történetéből (1987–1989)

Dokumentumok... Egy dokumentum hitelességével kapcsolatosan valamelyest eltolódik a köznapi és a jogi értelmezés. Köznapi értelemben egy dokumentum hitelessége elfogultsági kérdés, vagyis a megítélés attól függ, hogy a dokumentum tartalmi és fellelhetőségi körülményinek függvényében az egyén azt hitelesnek fogadja-e el vagy sem. A hitelesség köznapi értelmezésében nincs szó arról, hogy a dokumentum tartalmi és formai jegyei alapján annak hitelességét objektív módszerek szerint kell megállapítani. A dokumentum, hitelességének kérdése a legősibb kérdések közé tartozik, miként annak hamisítása is. A történelmi hamisítványok elemzése már nem ad segítséget a jelen és jövő tekintetében, talán csak annyit érdemes megjegyezni, hogy az elemzésnek két vonala van, az egyik a történelmi környezeti, technológiai háttér, a másik a dokumentum összehasonlító értékelése. És akkor térjünk rá a médiára, a sajtóra, mint befolyásolási eszközre, ami régóta a liberálisok kezében van. Magyarországon a 18. század második felétől a történelmi (elsősorban politikatörténeti) megismerést alapvetően befolyásolja a sajtó, mint önálló forrástípus és forrásbázis megjelenése.

Elterjedését természetesen a könyvnyomtatás technológiájának tökéletesedése hozta magával, mely ugyan korábban is ismert volt már Magyarországon, de csak a 18. század közepén vált országos méretekben elterjedté és alkalmazottá. Másrészt ekkorra vált olyanná a magyar (zömmel nemesi-értelmiségi) közélet, mely igényelte az információ terjesztésének, továbbadásának intézményesítését. A sajtótermékek alapegysége a hír. Hírnek azt a lényegében önmagában alig-alig megjelenő információt nevezzük, hogy hol, mikor, mi történt. A sajtó fő forrásértékét az újságlapokon szereplő információkban jelölhetjük meg. Ezek az információk viszonylag könnyen hozzáférhetők, kezelhetők stb. A sajtó, mint forrásanyag három

fő típusa: tudósítás, publicisztika (kommentár), röpirat. A tudósítás nem más, mint valamely hír közlése az olvasóval, tájékoztatása valamely eseményről, figyelmének felkeltése stb. Amikor a cikk szerzője ehhez hozzáteszi vagy érzékelteti saját álláspontját, valamely esemény kapcsán kifejti saját, önálló nézeteit, ekkor kommentárról beszélünk. Ha pedig ez a kommentár nem csupán álláspontot tartalmaz, hanem agitatív céllal ahhoz való csatlakozásra vagy valamely – zömmel társadalmi vagy politikai – álláspont elsajátítására szólít fel, akkor röpiratról beszélünk. A röpirat legtöbbször önálló dokumentum, de ilyen jellegű szövegek más újságlapok hasábjain is napvilágot láthatnak. A nem pozitív szándékkal agitáló röpiratot nevezzük gúnyiratnak (pasquillus). Egy sajtótermék jellemzésekor a legfontosabb szempontok a periodicitás és a publicitás fogalmai. A periodicitás a megjelenés gyakoriságát jelenti, nyilvánvalóan egészen más típusú információkat tartalmaz egy napi- vagy hetilap, mint egy havonta, illetve esetlegesen, rendszertelenül megjelenő orgánium. A publicitás fogalma nem feltétlenül azonos az adott sajtótermékből eladott lapok számával, vagy éppen a kinyomtatott példányok számával. Publicitáson inkább azt értjük, hogy hozzávetőlegesen mekkora közönséghez juthattak el egy újságban leírt álláspontok, hírek, mekkora olvasóközönségre gyakoroltak valamiféle hatást. A sajtó szabadsága, a megjelenő orgániumok sokszínűsége egyben egy adott korszak, egy politikai vagy társadalmi intézményrendszer legfontosabb jellemzője is. Önmagában utal a vélemények szabadabb vagy korlátozottabb voltára, az információ gazdagságára stb. Magyarországon II. József uralkodása alatt és közvetlenül utána enyhültek jelentősen a cenzúraviszonyok, amit a századfordulón jelentős visszaesés követett (alig 4 lap jelent meg ekkor, ebből is csak egy volt magyar nyelvű), a reformkor idején tapasztalható „felfutás”, majd 1848-ban a sajtószabadság beköszöntött önmagában a politikai élet elevenségének, sokszínűségének vagy éppen forrongásának volt világos bizonyítéka. A sajtó fontosságát az adja, hogy abban olyan hírek, információk, álláspontok jelentek meg, amelyeket más típusú levéltári dokumentumban alig lelhetünk fel, illetve más formában találhatjuk annak nyomát. Az újságíróknak az volt az érdeke, hogy minél inkább saját kora emberéhez szóljon, a sajtóban így szükségképpen azok az információk jelentek meg, melyek a kortársakat érdekelték, lekötötték, figyelmükre arra számot tarthattak. Hogy egy vármegye közgyűlésén mi történt, a hivatali iratok legtöbbször csak szűkszavúan, a hivatali használat igényeinek megfelelően rögzítették, a sajtó azonban részleteiben, olvasóközönsége igényeihez mérten szerette volna ismertté tenni ez eseményeket. A sajtó másik jelentős velejárója a közvélemény kialakulása, hiszen ugyanazokat az információkat szerezhették valamely politikai eseményről az ország egymástól távoli részein élők is. Az információ áramlásnak óriási szerepe lett a közízlés, az azonos vélemények terjedése, de még a különböző divatirányzatok egységes megjelenése kialakulásában is. Az újságok kiadása mindig valamilyen társadalmi érdekhez kötött, valamilyen célt szolgál, valamilyen réteget „célba vesz”. Lehetőleg meg kell próbálni tisztázni az előfizető (vásárló) és a lapkiadó közötti kapcsolatot. A sajtó forrásértékét információgazdagsága adja. Ugyanakkor nem mindegy, hogy az adott információk mennyire hitelesek, mennyiben az újságírói fantázia, illetve érdek termékei. Lehetőleg meg kell próbálni megítélni, hogy egy adott információ mennyire „ment át” az újságot olvasó gondolkodásába, milyen volt társadalmi, politikai fogadtatása. Meg kell továbbá határoznunk, hogy milyen irányzathoz sorolhatjuk az adott sajtóterméket, milyen esetleges réteg-igények szolgálatában állhatott. (Például irodalmi, bulvár, gazdasági vagy egyéb szaklap stb.)

A szerkesztők 1987-re teszik a kezdődátumot. Nos nézzük, mi történt 1987-ben – a teljesség igénye nélkül. Január 1-jén visszaállították Magyarországon a kétszintű bankrendszert, újra megjelenhettek a kereskedelmi bankok. Január 24-én A KISZ KB kiadta „Jövők a tét” felhívását, amely célul tűzte ki a KISZ-tagok bevonását az MSZMP programjának megvalósításába. Február 26-án a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának bukaresti ülésén felszólalt Ceausescu, és súlyos vádakkal illette Magyarországot. Ezzel a beszéddel megkezdődött a központilag irányított támadássorozat, amelynek középpontjában a Magyarországon kiadott Erdély története c. könyv állt. Június 25-én Losonczi Pál után Németh Károly lett a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnöke és megalakult a Grósz Károly vezette új kabinet. Július 22-én Mihail Gorbacsov szovjet vezető bejelentette, hogy a Szovjetunió kész eltávolítani az összes közepes hatótávolságú nukleáris fegyverzetet, beleértve a Szovjetunió ázsiai részében lévőket is, az amerikai–szovjet INF szerződéssel összefüggésben. 1987. szeptember 27.: a Magyar Demokrata Fórum (MDF) megalakulása Lakiteleken. November 15-én munkásmegmozdulás Brassóban. Erről kevesen tudnak. A nélkülözés, a krónikus élelemhiány, a fűtetlen lakások mellett a spontánnak indult munkáslázadást a túltelt pohárba hullott csepp: annak híre váltotta ki, hogy a brassói Vörös Zászló nevű kamiongyár munkásainak fizetését „a terv nem teljesítése és a „selejtes exportcikkek” miatt ismét levágták. A mintegy 20 ezer alkalmazottat foglalkoztató vállalat munkásai fizetésük napján csupán rendes jövedelmük felét kapták meg. Ennek következtében az éjszakai váltás nem állt munkába, majd a sztrájkolók száma tovább nőtt az első váltással. A munkások beverték a gyár ablakait, mintegy 4000 munkás gyülekezett a gyárudvaron, és elhatározták, hogy a megyei pártbizottság elé vonulnak. A menetben mintegy 400 munkás vett részt. Jelszavaik először szociális jellegűek voltak: „A bérünket akarjuk”, „Élelmet a gyermekeinknek”, „Áramot és meleget akarunk”, „Kenyeret – kenyérjegy nélkül”. A város központjába érve számos más dolgozó csatlakozott hozzájuk a Brassói Traktorgyárból, a Hidromecanica vállalattól, de diákok, tanulók, más lakosok is fölzárkóztak melléjük. Ettől kezdve a megmozdulás politikai színezetet kapott, a tüntetők a diktatúra, a kommunizmus, Nicolae Ceausescu elleni jelmondatokat skandáltak. Az Ébredj román – 1990-től az ország himnuszává vált – dalt énekelve felgyújtották a vörös zászlókat, emberhez méltó életet követeltek. Behatoltak a pártközpontba, ahol, a hétköznapi ember számára, csak igen ritkán hozzáférhető „csemegékre” – téliszálámira, sajtra, déli gyümölcsre, csokoládéra, Pepsi Colára – bukkantak, ezeket kidobálták az utcára a párt dokumentumokkal együtt és felgyújtották legszeretettebb vezetőjük arcképét. A menetbe azonban beszűrődtek a Securitate ügynökei is, mások a járdán maradtak, „nézőként” filmezték a tömeget. A tüntetést nem sokkal később könnygázzal, farkaskutyákkal, páncélosokkal verték szét.

A szerkesztők a bevezetőben kiemelik, hogy a rendszerváltás politikatörténeti előzményeinek feldolgozását és bemutatását nagy kihívások elé állítja a korabeli szervezetek dokumentumainak sorsa, elérhetősége, továbbá állapota. A tárgykör levéltári kutatásokra épülő szakirodalma, illetve forráskiadványai néhány kivételtől (sajtó) eltekintve pártiratokból, állambiztonsági iratokból merítenek vagy mutatják be azokat, míg a politikai szereplők visszaemlékezéseik megírásához vagy megírásakor használják föl a birtokukban lévő dokumentumokat. A rendszerváltó politikai erők pártállami viszonyok közti kialakulása alapvetően befolyásolta működésüket, az ebből fakadó sajátosságokat az iratok több

szempontból is magukon viselik. A politikai eseményfolyam előrehaladtával az ellenzéki politikai erők – köztük az MDF is – már szabad választásokra készülő politikai pártként fejtették ki tevékenységüket. A kezdetleges vagy kezdeti szervezeti állapotokon túljutva azonban belső viszonyaikban és kifelé irányuló kapcsolataikban is fejlődést mutatnak, ez pozitív értelemben szintén érzékelhető „írásbeliségükön”, az iratok kezelésében.

A dokumentumok az MDF-et a megszervezésétől mutatják be a politikai események fősodrában. A válogatás tehát erre az időszakra érvényes amellet, hogy egy meghatározott forrásbázisból történt az összeállítás. Sajátos kontrasztok jelennek meg a kötetben, az első lakiteleki tanácskozás publikálásának kérdésétől eljutunk a „négyigenes” népszavazáshoz, amellyel közel azonos időben – a vezetésben történt váltással – veszi kezdetét a választási kampányra való előkészület. S ha már a „négyigenes” népszavazást említettük, idézzünk az ehhez kapcsolódó dokumentumból. Ennek a szerzők általi címe: A Magyar Demokrata Fórum Budapesti Egyeztető Bizottsága által kibocsátott szórólap az 1989. november 26-ai népszavazással kapcsolatban, s kelt 1989 novemberében. Nem megyünk el, nem szavazunk!

1. Az SZDSZ azt állítja, hogy az Országgyűlés által a munkásörtség megszüntetéséről, a pártvagyon átvilágításáról és a munkahelyi pártszervezetek megszüntetéséről hozott határozatokat népszavazással kell megerősíteni, mert az Országgyűlés megfélemlítve, kényszer alatt cselekedett. Így e döntések bármikor visszavonhatók. Elfogadható-e ez az érvelés? Az érvelés nem fogadható el, mert amíg jogállamban élünk, az Országgyűlés határozatai mindenképpen érvényesek, ha viszont egy erőszakos visszarendeződés keretében a fegyvereké lenne a szó, teljesen mindegy volna, hogy e döntéseket megerősítik-e népszavazással, avagy sem. Ha az SZDSZ komolyan gondolná ezt az érvet, elsősorban a pár héttel korábban, hasonló körülmények között, ugyanezen parlament által hozott sarkalatos törvények vonatkozásában kellett volna a népszavazással történő megerősítést kezdeményeznie. Ezt azonban nem tette, és ez a következetlenség rámutat az SZDSZ akciójának igazi okára.

2. A népszavazás kezdeményezésének az igazi oka a népszavazással történő köztársaságielnök-választás elkerülése nem abból a megnevezett célból, hogy a köztársaság elnökét az új, demokratikus parlament válassza meg, hanem azért, mert az SZDSZ stratégiái úgy mérték fel, hogy ebben a kérdésben eredményes politikai harcot folytathatnak, ami növelné az SZDSZ tekintélyét, szélesítené híveinek táborát. A másik három kérdés, amelyekkel eleve nyitott kapukat döngettek, csak e főkérdés álcázására szolgált. Szükség volt erre az álcázásra, mert másként hogyan magyarázták volna meg az embereknek azt az ellentmondást, hogy az SZDSZ alkalmasnak találja a lakosságot a november 26-i népszavazásra, de nem tartja alkalmasnak arra, hogy népszavazással válasszon köztársasági elnököt.

3. Az országos kérdéseket tehát az SZDSZ alárendelte a pártpolitika érdekeinek, és ebben az sem gátolta meg, hogy ez az országnak 200 millió forintjába kerül. (Itt teszem hozzá, hogy most a liberálisok és balosok a kormányon kérik számon azt, hogy mennyi pénzbe kerül a nemzeti konzultáció.)

4. Joggal merül fel a kérdés, hogy ezek után érdemes-e elmennünk a november 26-i népszavazásra? Hiszen az országgyűlés mind a négy kérdésben számunkra megfelelő döntéseket hozott. Ha az alacsony részvételi arány miatt a népszavazás eredménytelen volna, akkor az Országgyűlés által meghozott minden tekintetben helyes döntések maradnának érvényben. Ráadásul távolmaradásunk azt az álláspontot is kifejezné, hogy nem értünk egyet a demokráciával való ilyen fajta játékkal, ami csak szűk

Írta: Administrator

2017. december 12. kedd, 20:14 -

---

csoportérdekeket szolgál, az ország érdekeivel ellentétes, mert késlelteti a meghozott helyes döntések végrehajtását. Többen otthon maradtak az MDF-szimpatizánsok köréből, bár ismerek Budán olyan családokat, akik elmentek szavazni, és egyedül a köztársasági elnök kérdésében dacoltak az SZDSZ-szel, mert Pozsgayt akarták.

Tudjuk jól, hogy az MDF-et alakulása óta antiszemitizmussal vádolták. 1989. szeptember 14-én az MDF és a Magyar Zsidó Kulturális egyesület tárgyalóasztalhoz ült az MZSKE Garay utcai központjában. Jelen voltak az MDF részéről: Csurka István, Pösze Lajos, Fasang Árpád, Foltányi Árpád, Nahimi Péter, a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület részéről: Kádár Iván (aki 4 évig SZDSZ-es országgyűlési képviselő volt), Varga Sándor, Rózsa T. Endre, Deák Gábor, Zala György, Gadó György (későbbi SZDSZ-es képviselő, aki ha csak tehette, beperelt mindenkit), és még három személy. Akkor Gadó György Ifj. Fasang Árpád 1989-es visszaemlékezése szerint kijelentette: hogy nem kívánnak pártként tevékenykedni, de politikai kérdésekben hallatják a hangjukat. Nyitottak minden politikai mozgalom felé, aki elfogadja, hogy a magyar zsidóság az elmúlt századokban Magyarországon értékteremtő erő volt. Ajánlatosnak tartja, hogy zsidó képviselők legyenek minden pártban, s így legyen képviselve a zsidóság a parlamentben. Csurka István kijelentette: az MDF-ben nem tartjuk számon, hogy ki a zsidó, így zsidó képviselet biztosítása az MDF-ben nem indokolt. Varga Sándor azt nehezményezte, hogy Csurka nem ítélte el nyilvánosan az antiszemitizmust. Csurka válaszában javasolta, hogy köntörfalazás nélkül beszéljünk-e kérdésről. Köztudott hogy az MDF-et bizonyos körök – politikai ellenfelek – antiszemitának tartják és ezzel kapcsolatban az ő személye az első számú céltábla. A fokozódó támadásokra nem reagál, mert azt méltatlannak tartja. Mutassanak meg neki egész életművéből egyetlen passzust, amely antiszemita ihletésű lenne!

A kiadvány célja, hogy a rendszerváltás korai szakaszának vagy a pártállam késői időszakának legfontosabb ügyeihez, politikai témáihoz illeszkedve betekintést nyújtson az MDF szerepvállalásaiba, amelyeknek a politikatörténeti szakirodalomban eddig nem ismert, vagy be nem mutatott aspektusai vannak. A dokumentumokat a műfajhoz illeszkedő kronologikus elv alapján állították össze a kötetben. A forráskiadvány tematikus arányaiban megjelennek a kapcsolódó kutatási irányok, megelőlegezve a Tanulmányok a Magyar Demokrata Fórum korai történetéhez című kötetet.

(Riba András László – Szekér Nóra: Dokumentumok a Magyar Demokrata Fórum korai történetéből (1987–1989) – Válogatás a lakiteleki Rendszerváltó Archívumból; Antológia Kiadó, Lakitelek, 2017. Retörki-sorozat könyvek.)

Az országos kérdéseket az SZDSZ alárendelte pártpolitikai érdekeinek

Írta: Administrator

2017. december 12. kedd, 20:14 -

M.A.